

Jaarverslag 2010

MAINline

PIONIERS IN PREVENTIE

Mainline on tour: de duivel zonder reserve • Wij oordelen niet • Seks, drugs en karaoke

Missie Het verbeteren van de gezondheid en de kwaliteit van leven van middelengebruikers.

Contact

Stichting Mainline
Postbus 58303
1040 HH Amsterdam
+31 20 6822660
info@mainline.nl

bezoekadres:

Frederik Hendrikstraat 111-115
1052 HN Amsterdam

Bestuur

Hugo van Aalderen (Voorzitter)
Laetitia de Leede (Penningmeester)
Ingrid Bakker
Victor Everhardt

Medewerkers

Janine Wildschut (directeur)
Arie Sijbesma (Afdelingsleider Veldwerk en Materiaalontwikkeling)
Toon Broeks (Veldwerker)
Leon Knoops (Veldwerker)
Ingrid Bakker (Veldwerker)
Renate van Bodegom (Veldwerker)
Esther Franz (Veldwerker)
Jasperine Schupp (Hoofdredacteur)
Florence Tonk (Hoofdredacteur a.i.)
Martin Gerritsen (Hoofdredacteur a.i.)
Ineke Baas (Afdelingsleider Training, expertise en communicatie en Internationaal)
Jeannot Schmidt (Projectleider)
Hilde Roberts (Projectmedewerker)
Anne Vlesing (Vrijwilliger)
Gea Westerhof (Afdelingsleider Internationaal tot september 2010)
Karen Kraan (Fondswerver Internationaal)
Ancella Voets (Projectleider)
Aga Staruch-van Dam (projectmedewerker tot oktober 2010)
Hatun Eksen (Projectmedewerker)
Herman Kalter (Financieel beheerder)
Mariëtte Goossens (Bureau-medewerker)
Carla Liedermooij (Administratie)
Lucie Pasch (Vrijwilliger)
Marlèn Nolta (Vrijwilliger Bibliotheek)

Colofon

Tekst en productie: Martin Gerritsen/TekstBeeld.Eu
Eindredactie: Tamara Franke
Vormgeving: Landgraphics, Amsterdam
Foto cover: Leon Knoops

Het werk van Mainline werd in 2010 mogelijk gemaakt door financiering van:

Ministerie van VWS
SKAN-fonds
Nuts Ohra
Gemeente Amsterdam
Ministerie van Buitenlandse Zaken
Linkies: Oxfam Novib
Aidsfonds
Stichting Koningsheide
MSD
Iriszorg
Tactus
Verslavingszorg Noord-Nederland
Novadic Kentron

Amsterdam, mei 2011

Pioniers in preventie

Jaarverslag Mainline 2010

Twintig jaar bestond Mainline in 2010. Lang tijd om daarbij stil te staan had de organisatie niet. Het verbeteren van de gezondheid en de kwaliteit van leven van middelengebruikers vergt nog steeds alle aandacht. In Nederland richt Mainline zich steeds meer op het ondersteunen van organisaties die een goed gezondheidsbeleid voor middelengebruikers op willen zetten. In het buitenland ondersteunt Mainline organisaties die werken aan een menswaardig bestaan voor middelengebruikers. Basis daarbij blijft het veldwerk. Want dat is nog steeds de kracht van Mainline: het vertalen van signalen van de straat naar projecten in binnen- en buitenland. Al twintig jaar lang.

Inhoud

Mainline kort	3
- Een kijkje in de keuken	
- Dromen in de bajes	
- Weggeglipt van de zeis	
- Dansen in de bovenkamer	
“Na twintig jaar staat de basisfilosofie van Mainline nog overeind” ..	4
Mainline kort	5
- Weloverwogen keuze bij hepatitis C	
- Klanten onder invloed	
Visie-ontwikkeling: “De reikwijdte van het gedogen is zeer beperkt” ..	6
Een coole placemat voor aan de muur	7
Mainline on tour: de duivel zonder reserve	8
Tippelzones: “Wij oordelen niet”	10
Highscore: “Je bent pas junk als je steelt”	11
Miniconferentie: “Een sfeer waarin je openlijk met elkaar praat” ..	12
Georgië: ‘Bewustzijn draagt bij aan verbetering’	13
Pakistan: Winstgevend ondernemen met groente, leer en labradors ..	14
Indonesië: Seks, drugs en karaoke	15
Mainline in cijfers	16
Mainline kort	17
- Ik durf het bijna niet te vragen	
- Hiv-preventie als mensenrecht	
- Nuchtere seks	
Mainline in centen	18
Veldwerker Leon Knoops: “Je moet de diepte ingaan.”	19
Cliënt Jos Bellefroid: “Wow, wat die allemaal heeft meegemaakt” ..	20

Een kijkje in de keuken

“Goed contact is dat je iemand echt ziet en niet blijft steken in voyeuris-

me”, zegt veldwerker Renate van Bodegom in de brochure ‘Contact’ die Mainline in 2010 uitbracht. De brochure laat de werkwijze van de veldwerkers van Mainline zien. Aan de orde komen onder andere motiverende gespreksvoering, socratisch motiveren, tien gouden

regels en de do’s en don’t’s. Aanleiding voor ‘Contact’ was een project in opdracht van vier RIBW’s (Regionale Instelling voor Begeleiding en Wonen). Uit dit project bleek dat hulpverleners het moeilijk vonden om met hun cliënten te praten over gebruik. Ze bespraken het niet, onder andere omdat het gebruik in de voorziening niet toegestaan was. De veldwerkers van Mainline lukte het wel om met de mensen te praten over hun gebruik. Mainline maakte de brochure

‘Contact’ om hun manier van werken over te brengen. Dat wil zeggen dichtbij de mensen staan en aan de hand van verschillende gesprekstechnieken echt contact leggen zonder een vooraf gesteld doel, zonder eigen agenda. Daarnaast kwamen inspirerende hulpverleners uit het veld aan het woord omdat de veldwerkers geen hulpverleners zijn en daarin hun beperking kennen. Opvallend was dat ze grotendeels vanuit dezelfde filosofie werken. ●

Dromen in de bajes

Het Huis van Bewaring in de Amsterdamse Havenstraat is een van de bijzondere plekken waar de veldwerkers van Mainline komen. Elke twee weken posteren zij zich op de ring en de luchtplaats. En net als bij het veldwerken buiten, komen de gebruikers vanzelf langs. “Alleen zien we hier ook andere groepen dan bijvoorbeeld bij de methadonverstrekking”, vertelt Toon Broeks, een van de drie ‘Mainliners’ die in de gevangenis werkt. “Zo zien we hier meer recreatieve gebruikers en mensen die coke en/of alcohol gebruiken. En natuurlijk de jongeren die veel blowen. Met die laatste praat je veel over dromen. In de gevangenis komen namelijk de dromen terug die de cannabis onderdrukte. Verder krijgen we vooral veel vragen over zelfcontrole en bijverschijnselen als je minder gaat gebruiken. De gevangentijd is namelijk voor veel gebruikers een moment voor reflectie, een periode waarin ze denken over minderen of stoppen. Dat zijn zaken die jij je in de gevangenis kunt bedenken, maar ook buiten waar moet kunnen maken. Werk en huisvesting zijn daarbij belangrijk. Vandaar dat wij in onze gesprekken over ‘harm reduction’ ook daar aandacht aan besteden. Het is immers zonde als de afbouw van methadon in de bajes, buiten weer spaak loopt omdat ze te laat een briefje hebben ingevuld voor hulp van het maatschappelijk werk.” ●

Dansen in de bovenkamer

“U bent niet gek, maar gewoon verslaafd.” Dat kreeg een gebruiker te horen die aan het woord komt in de special ‘Drugs en psychiatrie’ van het tijdschrift Mainline. Mainline bracht deze special uit in het najaar van 2010 onder de titel ‘Dansen in de bovenkamer’. Onderwerp was de relatie tussen psychiatrie en het gebruik, met veel aandacht voor de mens achter de diagnose. De redactie had als uitgangs-

punt het onderwerp ‘drugs en psychiatrie’ niet als probleem neer te zetten en gebruikers evenmin als slachtoffer. Eerder als mensen die zelf hun weg proberen te vinden. Of, zoals de medisch antropoloog Jarret Zigon het in het blad verwoordt: “Psychiatrische diagnoses staan niet op zichzelf, maar zeggen ook veel over de tijd en de cultuur waarin ze worden gesteld.” Gebruikster Patricia in hetzelfde nummer: “Zover ik weet ben ik ondanks mijn gebruik nog niet gediagnosticeerd. Maar ik ben zo gek als een deur, ha, ha. En al zouden ze me een psychisch etiket op willen plakken, dan heb ik daar vette schijt aan. Ik zou de betreffende arts uitnodigen samen aan tafel te zitten om eens uit te vogelen wie er nu gek is.” ●

Weggeglip van de zeis

“Je kan zeggen dat ik voor de zeis ben weggeglip”, zegt de 42-jarige Mignon in Take It, het blad over Hiv en Drugs dat Mainline drie keer per jaar uitbrengt. Het blad verschijnt in een oplage van 750 en wordt verspreid onder seropositieve (ex-)gebruikers. Elke nieuwsbrief kent een eigen thema dat aansluit bij de wensen en behoeften van de doelgroep. De thema’s in 2010 waren:

- De magie van getallen. Over het nut van vroege hiv-behandeling. Hierbij werden de begrippen viral load en cd4-cellen uitgelegd;
- Alles onder controle. Over de meerwaarde van het contact met de hiv-consulent;
- Even online. Over digitaal contact met andere gebruikers om hun eventuele isolement te doorbreken.

Take it bestaat telkens uit drie onderdelen: een interview met een gebruiker, een interview met een deskundige en tips en tricks. Centraal staat telkens de empowerment van de seropositieve (ex-)gebruiker. ●

“Na twintig jaar staat de basisfilosofie van Mainline nog overeind”

Het gebruik veranderde, de groep gebruikers veranderde en de gezondheidsrisico's veranderden in de afgelopen twintig jaar, maar de visie van Mainline bleef staan: je kunt de gezondheid en de kwaliteit van het leven van middelengebruikers alleen verbeteren door het gebruik te accepteren, door hun zelfredzaamheid te bevorderen en door dicht bij de gebruikers te staan. “Harm reduction is bewezen effectief”, zegt directeur Janine Wildschut stellig.

“We spelen op de trends en ontwikkelingen in met ons materiaal.”

- Mainline begon haar werk precies twintig jaar geleden toen de vrees voor een hiv-epidemie groot was.
- De overheid richtte haar aandacht op gebruikers omdat het intraveneus injecteren van middelen – toen nog wijdverbreid – het risico op verspreiding van hiv/aids vergrootte. Wildschut: “Snel werd duidelijk dat het geen zin had om te roepen dat mensen moesten stoppen. Deze groep had een specifieke aanpak nodig en Mainline bood die.
- Mainline ging en gaat er vanuit dat middelengebruik een gegeven is en dat het voor mensen ook functioneel kan zijn. Als je wilt werken aan de gezondheid moet je de voordelen die het voor mensen kan hebben niet negeren. Verder werkt Mainline met veldwerkers die dicht bij de gebruikers staan. Op die manier vulden we het gat tussen de medische en de gebruikerswereld.” Met resultaat. Door voorlichting en programma's als het omruilen van spuiten, verbeterde de gezondheidssituatie van gebruikers en smoorde de hiv-epidemie onder gebruikers in de kiem.
- De traditionele groep waarmee Mainline werkt, identificeert zich met middelengebruik. Wildschut: “Middelengebruik hoort bij hun levensstijl. Dat maakt die groep herkenbaar en voor ons eenvoudig te benaderen. Die groep bestaat natuurlijk nog steeds, maar is nu twintig jaar ouder en heeft ande-

re gezondheidsproblemen, vooral problemen die samenhangen met een leven van gebruik. Hun lichaam is versleten.” Mainline richt zich nog steeds op deze groep volgens de bewezen effectieve methoden van veldwerk en motiverende gespreksvoering.

Nieuwe groepen

De uitdaging van 2010 zat vooral in het benaderen van de nieuwe groepen gebruikers. Die groep is diffuser en identificeert zich niet met gebruik. Het gaat onder andere om jongeren, mannen die seks hebben met mannen (MSM) en psychiatrische patiënten. Wildschut: ‘Ook voor deze groepen is harm reduction van belang, maar ze zijn niet zo eenvoudig te benaderen. We richten ons daarom nu op intermediaire organisaties. Deze hebben nu vaak geen antwoord op het middelengebruik. Ze zien wel dat het geen zin heeft om het gebruik domweg te verbieden, maar wat moeten ze wel doen? We helpen hen met het ontwikkelen van een visie op middelengebruik. Daarmee zorgen we dat instellingen voor psychiatrische zorg of voor jongeren handvaten krijgen om in gesprek te komen over middelengebruik en gezondheidsrisico's.’

Daarnaast ontwikkelde Mainline in 2010 nieuwe communicatievormen om in contact te komen met deze doelgroep. Wildschut: “We spelen op de trends en ontwikkelingen in met ons materiaal. Natuurlijk met het Mainline Magazine, maar de nieuwe groepen proberen we ook op andere manieren te bereiken. Zo ontwikkelden we spelvormen met het doel informatie uit te wisselen en in gesprek te komen tijdens het spelen van het spel. De spellen zijn gebaseerd op de input van gebruikers.”

Buitenland

Mainline is sinds de jaren negentig ook actief in het buitenland. Wildschut: ‘Harm reduction is in Nederland geaccepteerd, maar nog niet in andere delen van de wereld. Daarom werken we onder andere ook in Oost-Europa en Azië. We doen daar zelf geen veldwerk, maar ondersteunen en trainen organisaties die dat wel doen. Daar hebben we te maken met twee belangrijk zaken.

foto: Leen Kroops

• **Janine Wildschut: “De uitdaging ligt in het benaderen van nieuwe groepen gebruikers.”**

Dat is ten eerste de repressieve houding tegenover gebruikers. We proberen beleid te beïnvloeden door duidelijk te maken dat repressie geen oplossing biedt als het gaat om harm reduction. Het tweede probleem zijn de levensomstandigheden. Mensen leven in armoede, er zijn weinig goede afkickklinieken en ook op ander gebied ontbreekt er veel. Dat betekent dat je werken aan harm reduction moet verbreden tot werken aan verbeteren van de kwaliteit van het leven. Daarom ondersteunen we ook programma's die dat laatste als doel hebben, zoals ons programma in Pakistan, waar druggebruikers de mogelijkheid krijgen een inkomen te verwerven en zo aan de totale armoede kunnen ontkomen. Uitgangspunt daarbij is wel dat deze programma's zichzelf moeten kunnen bedruipen en niet afhankelijk mogen zijn van een donor of overheidsgeld.'

Speerpunten

Na twintig jaar staat de basisfilosofie van Mainline nog overeind. De nieuwe gebruikers, de nieuwe middelen en de nieuwe risico's vereisen volgens Wildschut wel bijstelling van de speerpunten, zoals:

- middelengebruik en seksuele gezondheid;
- aangepast voorlichtingsmateriaal voor jongeren;
- visieontwikkeling voor organisaties voor psychiatrie en MSM;
- Consolideren van bestaand werk;
- beleidsadvies over middelengebruik in Oost-Europa;
- bieden van een continuüm of care.

'De grote kans voor Mainline ligt op het ontwikkelen van visies voor instellingen die met de doelgroepen werken', vat Wildschut het nog eens samen. 'Het betekent dat Mainline meer thematisch en minder doelgroepgericht gaat werken. Verder ligt er een grote kans in Afrika. Daar lijkt de aidsepidemie tot stilstand gekomen, maar neemt het aantal middelengebruikers fors toe. Het is dus belangrijk dat we voorkomen dat het gebruik de epidemie een nieuwe impuls geeft. Mainline kan daarin veel betekenen. We kunnen lokale organisaties met elkaar in contact brengen en van elkaar laten leren. Dat is wat we in Azië doen en daar uitstekend werkt.' ●

Weloverwogen keuze bij hepatitis C

“Ik wil er gewoon vanaf”, zegt Loek van Hijningen in de C-zicht. Na twee niet-geslaagde kuren tegen hepatitis C, probeert hij het toch nog maar een keer. Van Hijningen komt aan het woord in C-zicht, de jaarlijkse nieuwsbrief van Mainline over hepatitis C, drugs en behandeling. C-zicht wordt in een oplage van 2000 exemplaren verspreid onder gebruikers met hepatitis C. Centraal in de nieuwsbrief van 2010 stonden de voor- en nadelen van de behandeling tegen hepatitis C. Van Hijningen, een gebruiker, vertelde een verhaal over zijn ervaringen en verplegingswetenschapper Miriam Vonk ging dieper in op de angsten en de vooroordelen die er leven over de behandeling van hepatitis C. Een checklist moest gebruikers tenslotte helpen om een weloverwogen keuze te maken. ●

Klanten onder invloed

De veldwerkers van Mainline verzorgden in 2010, in een reeks van zes themabijeenkomsten op tippelzones, een themabijeenkomst over klanten van prostituees die onder invloed zijn van alcohol en/of drugs. Het verzoek hiervoor kwam van de huiskamermedewerkers van de tippelzone in Utrecht. Het thema was heel herkenbaar, ook voor vrouwen die zelf niet gebruiken.

De veldwerkers probeerden met behulp van een quiz en stellingen met de vrouwen te bespreken hoe zij omgingen met klanten onder invloed. Ga je wel of niet mee? Wat doe je als een klant maar niet klaar komt na bijvoorbeeld cokegebruik? Gebruik je wel eens samen met een klant? Op de bijeenkomst bespraken de vrouwen zijdelings ook hun eigen gebruik.

De vrouwen hadden allemaal ervaring met klanten die onder invloed waren. Enkele vrouwen hadden daar slechte ervaringen mee. Ze beweerden stellig niet meer bij dronken mannen in de auto te stappen. Sommige vrouwen beweerden juist dat mannen onder invloed meer geld opbrengen, bijvoorbeeld omdat ze de prijs verhogen wanneer ze moeilijk klaarkomen. Anderen melden dat je vooraf een maximale tijd moet stellen, bijvoorbeeld aan cokesnuivers.

De quiz en de stellingen boden de vrouwen voldoende basis voor discussie en bezinning, en daarnaast ook handreikingen voor harm reduction. ●

“De reikwijdte van het gedogen is zeer beperkt”

“Mainline liet ons het tempo bepalen”, vertelt Harry Doef manager primair proces van de Goodwillcentra Amsterdam van het Leger des Heils. “En dat maakte dit traject om tot een visie op middelengebruik te komen tot een succes.”

omdat ik wel eens vaker gebruik had gemaakt van hun deskundigheid en omdat ik wist dat ze met een soortgelijk traject bezig waren met de RIBW's in Noord-Holland.”

Mainline en het management van de Goodwillcentra belegden een aantal bijeenkomsten om tot een visie te komen. Dat lukte. Doef: “We zitten nu in de implementatiefase. Dat gebeurt onder andere met een training die we samen met Mainline hebben ontwikkeld. De verandering gaat natuurlijk niet vanzelf. Het overgrote deel van onze medewerkers heeft geen problemen met de nieuwe visie, maar er zijn mensen die er onder andere op basis van hun identiteit wel problemen mee hebben. Dat nemen we serieus en daar gaan we zorgvuldig mee om.”

De Goodwillcentra gaan eveneens zorgvuldig om met de variëteit aan hulpvormen die ze bieden. “We bieden verschillende vormen van hulp. Zo zullen we in ons kinderspice een ander middelenbeleid voeren dan in onze instelling voor licht verstandelijk beperkten. Daarnaast hebben we cliënten die vanwege hun behandeling niet kunnen gebruiken. Of die bewust voor een drugsvrije afdeling kiezen. Daar moeten we allemaal rekening mee houden.”

Ver

“Maar waar we middelengebruik accepteren, gaan we ver”, vervolgt Doef. “We spreken met de gebruiker af waar hij kan gebruiken en kijken wat hij daar voor nodig heeft. Maar we maken ook afspraken wat we moeten doen als hij als gevolg van dat gebruik vervelend wordt. We gaan dus in gesprek met cliënt en dat kan alleen omdat we het gebruik accepteren. We proberen samen doelen te stellen over de hoeveelheid en frequentie van gebruik.”

Het betekent een hele cultuuromslag, beaamt Doef. En dat is mede te danken aan Mainline. Doef: “We zijn erg te spreken over de rol van Mainline, vooral voor het begrip dat ze hadden voor onze manier van werken. Het is natuurlijk altijd de vraag hoe een organisatie met een uitgesproken mening omgaat met een andere cultuur. Vertellen ze wat ze zelf vinden of laten ze jou het tempo bepalen. Mainline deed expliciet het laatste en dat maakte dit proces ook tot een succes.” ●

foto Leger des Heils

“We voeren in ons kinderspice een ander middelenbeleid dan in onze instelling voor licht verstandelijk beperkten.”

“We merkten dat op verschillende locaties binnen onze organisatie anders werd gedacht over middelengebruik”, vertelt Doef. “Dat maakte het nodig een eenduidige visie te ontwikkelen. Ook omdat we een einde wilde maken aan de praktijk van gedogen. De reikwijdte van het gedogen is zeer beperkt. Als je gedoogd, blijft gebruik een taboe en kun je mensen er niet op aanspreken. Wij vinden het belangrijk om in gesprek te komen. Mensen komen bij ons omdat ze zorg nodig hebben, vaak als gevolg van hun middelengebruik.”

Visie

Doef stelde het MT voor een visie te ontwikkelen en het MT ging akkoord. Doef: “Ik nam Mainline in de hand

Een coole placemat voor aan de muur

Uitgekookt met gekookte coke. Dat is het motto van de basemat die Mainline in 2010 verspreidde in gebruiksruidtes, samen met het cokeboek dat medewerkers van die ruidtes informeert over cokegebruik. Veldwerker Ingrid Bakker over de filosofie hierachter.

“Gebruikers lieten hun pijp testen en dat gaf ons de mogelijkheid in gesprek te gaan over gezondheidsaspecten.”

“Mainline ondersteunt onder andere mensen die in gebruiksruidtes werken bij activiteiten voor harm reduction, vertelt Bakker. “Maar we hebben maar vijf veldwerkers en kunnen dus niet overal tegelijk zijn. Daarom zijn we telkens bezig met het ontwikkelen van materiaal dat als handvat kan dienen bij harm reduction.”

Zo bleken gebruiksruidtes behoefte te hebben aan materiaal over basen. Er is weliswaar materiaal over shotten, maar slechts een klein deel van de gebruikers shot. De meesten basen. Bakker: “We kwamen op dat moment al met het ‘Baselab’ in de gebruiksruidtes, een soort apk-keuring voor basepijpen. Gebruikers lieten hun pijp testen en dat gaf ons een mogelijkheid om in gesprek te komen en te informeren over gezondheidsaspecten.”

Baselab

Bijkomend effect van het ‘Baselab’ was dat de veldwerkers veel leerden over de manier waarop gebruikers basen. “We bespraken de pijp tot in detail”, vertelt Bakker. “Welke screens gebruiken ze? Hoe halen ze het laatste beetje coke uit de pijp? Soms kwamen ze met hele ingenieuze vindingen. Gebruikers weten ook niet altijd waarom ze dingen op een bepaalde manier doen. Als je er naar vraagt, zeggen ze dat ze het zo ooit in de praktijk hebben geleerd en het al sinds tien, vijftien jaar zo doen. En zo komen de fabels in de wereld. Bijvoorbeeld dat je het effect verhoogt door de rook zo lang mogelijk in je longen te houden.”

“Als je ze een tip geeft, willen ze al gauw met je praten. Zo verwarmen sommige gebruikers hun coke met een turbobrander. Het effect is dat je coke verbrandt en niet verdampt met als gevolg dat het effect minder is. Wij leggen dan uit dat je de coke beter geleidelijk kunt verdampen met een aansteker. Dat is beter voor je longen en het effect van de coke is groter.”

foto Leon Knoops

Ingrid Bakker: “De informatie moet niet schreeuwerig zijn.”

Feeling

“Op die manier kregen we feeling met wat er onder de gebruikers leeft”, vervolgt Bakker. “Met dat in ons achterhoofd gingen we aan de slag om voorlichtingsmateriaal te maken voor gebruikers en medewerkers van gebruiksruidtes.”

Mainline ontwikkelde voor gebruikers een placemat die ze konden gebruiken tijdens het basen. De placemat garandeerde een schone ondergrond terwijl Mainline daarop gezondheidstips en informatie kon geven. “Die informatie moest kort en duidelijk zijn, maar niet te schreeuwerig. Dat doet namelijk pijn aan de ogen als de gebruiker een flash krijgt. We maakten een dummy en lieten die testen door gebruikers. Zij waren direct heel enthousiast. Ze vonden de Basemat cool en eentje wilde hem zelfs aan de muur hangen.”

Samen met de Basemat ontwikkelde Mainline voor de medewerkers van de gebruiksruidtes het Cokeboek met praktische informatie. Waarom basen mensen? Wat gebruiken ze daarbij? Hoe ziet een blaaspijp eruit? Wat zijn de risico's? Bakker: “Het gaat om toegepaste informatie die je niet tegenkomt in de reguliere boeken over cokegebruik. Zo kwamen we er tijdens het ‘Baselab’ achter dat gebruikers de steel leegkrabben of boven het fornuis verwarmen om de aangekoekte coke uit de steel toch te kunnen oproken. Wij geven daarom de tip de steel te verlengen omdat ze anders veel te hete lucht in de longen krijgen. Dat soort informatie is uniek voor Mainline. Dat vind je nergens anders.” ●

• De Mainlinebus speelt een
• cruciale rol in het veldwerk.

De **duivel** zonder reserve

De backbone van Mainline. Dat is het veldwerk. Maar wat houdt dit veldwerk nu precies in? Een dag uit het leven van Esther Fransz en Renate van Bodegom. Vandaag doen ze met de Mainlinebus Apeldoorn aan.

Een hels kabaal. Tot hilariteit van de bewoners van Omnizorg valt de immense hoeveelheid oud ijzer uit de winkelwagen van Juan. Opnieuw stouwt hij de wagen vol. Een fietsframe, een beddenspiraal en veel ondefinieerbaar spul. “Levert zeker zo euro op”, vertrouwt Juan ons toe. Met kunst en vliegwerk houdt hij alles in evenwicht. Alleen, want zijn maat drinkt even koffie bij de Mainlinebus. Van Bodegom is ondertussen in de bus bezig met een hulpverlener van Omnizorg die alles wil weten over soa en middelengebruik. Waar moet je op letten? Wat zijn de risico’s? “Mooie boekjes”, zegt ze. “Die kan ik ook op school gebruiken.” Ze neemt enkele folders mee, wil weer teruggaan, maar bedenkt zich. “Hoe zit het nu met ghb?”

Koffie en thee

Het is een zonovergoten voorjaarsdag als Fransz en Van Bodegom de Mainlinebus

parkeren achter Omnizorg, een organisatie die opvang en onderdak biedt aan dak- en thuislozen, verslaafden en GGZ-cliënten. Ze zetten twee tafeltjes buiten, niet ver van het binnenplein waar de gebruikers rondhangen. Ze maken koffie en thee klaar en al snel komen de eerste gebruikers langs. Patrick komt als eerste. Hij pakt een Mainline, bladert deze door en zegt: “Johan is een klootzak. Hij liegt alles bij elkaar.” Koffie wil hij niet. De Mainline ook niet. “Heb ik al.” Dan komt Herman langs. “Nee, ik hoef geen koffie”, zegt hij. “Ik hem mijn eigen koffie meege-nomen.” Hij pakt een halve liter bier uit een plastic tas en zet deze op tafel. Allengs wordt het drukker. Gebruikers informeren of de laatste Mainline al uit is, vragen of Fransz en Van Bodegom zeeffjes hebben voor de cokepijp, maar komen vooral even zitten om te praten en koffie te drinken. “Hoe is het met Harry?”, wil Fransz weten.

“Die is dood”, krijgt ze als antwoord. “Ging drie dagen door. Speed, weed, coke... van alles. Trok ie niet meer. Z’n hart. Zonde. We hebben deze week nog viooltjes bij z’n graf gezet.” Het is even stil. Het nieuws komt hard aan. Later komt iemand vertellen dat de verhalen nogal overtrokken zijn. Harry gebruikte alleen alcohol en heroïne en had onverwacht een hartstilstand gekregen.

Organisch

Suzan, een vrouw van middelbare leeftijd komt langs en zegt dat ze ziek is geweest. Griep, zegt ze. “Ik had toch die grieprik moeten halen. Dan was ik misschien niet ziek geworden.” Fransz beaamt het, terwijl Suzan haar koffie drinkt. Ondertussen legt ze uit hoe het met de grieprik zit. “De gesprekken verlopen heel organisch”, vertelt Van Bodegom ondertussen. “Mensen komen hier langs voor een zeeffje of koffie. Soms blijft het daarbij, vaker ben je een praatpaal. Ze praten vaak zonder reserve, want Mainline wil niets van ze. Dat maakt het contact makkelijker en maakt het eenvoudiger om in gesprek te raken over harm reduction.” Ondertussen schuift Pamela aan. Ze is zenuwachtig. Haar vriend zit gevangen en nu wil ze afkicken. “Ik weeg nog maar 45

kilo, terwijl ik een jaar geleden nog 65 woog. Het sloopt je.” Ze vertelt dat ze speed ging gebruiken op haar dertiende, coke op haar zestiende en heroïne op haar achttiende. Nu is ze 21. “Heb je een zeeffe?”, vraagt ze. Fransz geeft een zeeffe en vraagt of Pamela de as ook rookt. Ze beaamt het. Fransz adviseert haar vijf zeeffes op een pijp te doen met zo min mogelijk as en de zeeffes af en toe om te draaien. Dan rook je de laatste coke op, terwijl je minder as in je longen krijgt. Pamela bedankt Fransz voor het zeeffe en klaagt dat iedereen haar pijp wil lenen. “Dat moet je niet doen, liefje”, zegt Suzan die zich opwerpt als een moederfiguur. “Nou, ze krijgen in elk geval niet mijn mondstuk”, zegt ze. “Je weet nooit wat je ervan krijgt.”

Boze moeders

“Heb je ook condooms?”, vraagt een vrouw die aan komt lopen. “Ja, die moet

je hebben”, antwoordt Mo die net aan tafel is aangeschoven. “Anders wordt je moeder boos... en heb je abortus.” “En je voorkomt er ook nog eens allerlei ziektes mee”, voegt Fransz toe.

Evert schuift bij en laat een hele strip medicijnen zien. “Ik moet twee keer per week dialyseren”, legt hij uit. En daar krijg ik deze medicijnen voor. Maar ik wil ook methadon hebben, maar dat doet het ziekenhuis niet. Maar door de dialyse kom ik hier soms te laat voor de verstrekking. Wat moet ik nu?” Fransz geeft hem koffie, stelt hem gerust en loopt bij Omnicare binnen om te kijken of ze een ander kan regelen.

Orden

Gerrit staat bij de bus. Alle stoeltjes zijn bezet. “Ik woon hier niet”, zegt hij. “Ik heb een eigen huisje hier in Orden. Ik kom hier alleen voor de verstrekking. Ik krijg heroïne en methadon. Maar waarom krijg ik eigen-

lijk allebei? Ik gebruikte alleen heroïne. Geen methadon. Dat is de duivel. Maar eigenlijk zou ik clean willen zijn. Ik ben nu 54 en zou net als vroeger niets meer willen gebruiken. Toen zag ik de hele wereld. Polen, Engeland, Turkije... tot m'n 35ste. Toen viel ik in een put, een hele diepe. Sindsdien gebruik ik. Daarvoor niet.” Brian schuift aan. Hij praat aan een stuk door. Trots laat hij zijn diploma zien dat hij heeft gekregen op de vrijwilligersdag ‘Nederland doet t’. “Schoongemaakt”, legt hij uit. “De Emmaparochie. Was leuk. Ik had niet verwacht dat ik een diploma zou krijgen. En dat is dan toch wel prima. En dat voor iemand die vroeger in de metro sliep. Dan ging ik naar mijn moeder in de Bijlmer, maar viel ik in slaap. En de metro maar heen en weer rijden.”

Een vrouw pakt wat folders over hiv en hepatitis, maar zegt niets. Dat geldt ook voor Juan. Zijn kar met ijzer is hij kwijt. Nu heeft hij even tijd voor koffie. ●

• “Ze praten zonder reserve,
• want Mainline wil niets van ze.”

foto Martijn de Vries

'Wij oordelen niet'

“Onze visie op harm reduction is op de toppelzones redelijk geïntegreerd”, zegt Esther Fransz. Ze bezoekt als veldwerker van Mainline geregeld de toppelzones en is daarnaast betrokken bij het Landelijk Overleg Toppelzones (LOT). “De vrouwen praten met ons wat makkelijker omdat wij niets van ze willen.”

“Zij willen zich niet laten registreren. Doe je dat wel, dan zullen ze ondergronds gaan en ben je het contact kwijt.”

• “We hebben redelijk wat feeling met hetgeen er op de toppelzones gebeurt. Elke toppelzone bezoeken we minstens eens per jaar.” De mensen van de zones vragen Mainline ook om te komen. Vaak omdat ze vragen hebben over hiv of hepatitis, of over longproblemen, of over het gebruik van drugs tijdens zwangerschap. Ze weten dat Mainline expertise heeft op het gebied van drugs en gezondheid. “En dat we spellen hebben, zoals Russische Roulette. Dat spelen we met de vrouwen om vervolgens met ze in gesprek te raken. Met ons praten ze over het algemeen ook wat makkelijker omdat wij niets van ze willen. Hulpverleners willen vaak dat de vrouwen een traject ingaan. Van ons

hoeven ze niets en wij oordelen niet. Dat biedt een opening om te praten. Met behulp van onder andere motiverende gespreksvoering, kijken we samen hoe ze in het leven staan, hoe ze verder willen en bieden inzicht in de mogelijkheden om verder te komen.”

LOT

In 2010 organiseerde het LOT onder meer een medewerkersdag voor hulpverleners die op de toppelzones werken. Tijdens die dag verzorgde Mainline een workshop over eerste hulp bij een overdosis. Verder nam Mainline vijfmaal deel aan de vergaderingen van het Landelijk Overleg Toppelzones. Daarin zitten hulpverleners van de toppelzones van Heerlen, Amsterdam, Utrecht, Groningen, Arnhem en Nijmegen, plus Mainline en SOA Aids Nederland. “Heerlen zat er tot afgelopen jaar niet bij, mede als gevolg van veel wisselingen in de leiding. De veldwerkers van Mainline onderhielden wel contact met Heerlen omdat we er een tot twee keer per jaar komen. Telefonisch waren ze moeilijk bereikbaar, maar hierdoor konden we toch contact leggen en hen uiteindelijk motiveren om deel te nemen aan het LOT.”

“Belangrijkste doel van het LOT is het uitwisselen van ervaringen en kijken hoe andere zones problemen aanpakken. Daarnaast wil het LOT beleidsmedewerkers en gemeenten duidelijk maken wat er speelt op de zones. Zo willen sommige gemeenten dat de toppelzones verdwijnen. Wij maken ze duidelijk dat op de zones vrouwen juist bereikbaar zijn voor hulpverleners. Die vrouwen stoppen echt niet met tuppelen als de zone sluit. Die gaan dan elders lopen, maar dat is dan wel buiten het zicht van de hulpverlening.”

“Een ander probleem waar het LOT zich mee bezighield was de registratie van de vrouwen voor de zogeheten Kaderwet; ze staan dan geregistreerd als prostituee. Dat is iets wat bij deze categorie vrouwen niet werkt. Zij willen zich niet laten registreren. Doe je dat wel, dan zullen ze ondergronds gaan en ben je het contact kwijt.” ●

foto Martijn de Vries

• Esther Fransz: “We bezoeken elke toppelzone minstens eens per jaar.”

“Je bent pas junk als je steelt”

De zon is onder, buiten wordt het fris. Het is nog vroeg in het voorjaar als veldwerkers Toon Broeks en Renate van Bodegom 's avonds naar het Bertolt Brecht Huis in Amsterdam gaan om met enkele jongeren het spel Highscore te spelen..

Salima laat zich niet kennen. Ze is 'streetwise' en antwoordt gretig op de vragen van Highscore over seks, drugs en gezondheid. Ze woont in het Bertolt Brecht Huis, een woonvoorziening voor dak- en thuisloze jongeren tussen de 18 en de 23 jaar. De rookruimte oogt wat somber nu er geen daglicht door het raam valt, maar het blijft druk. Salima (18), Mo (19) en Patrick (23) zijn samen met de veldwerkers de vaste spelers van het spel, maar geregeld bemoeit een van de rokers zich ermee.

“Ja, ik blow de hele dag”, bekent Salima halverwege het spel. “Ik heb adhd, weet je. En daarvoor had ik ritalin, maar dat hielp niks. Daarom blow ik. Het helpt me om me een beetje te concentreren.” Het spel vindt ze leuk. “Superleuk. De meeste vragen weet ik ook wel. Mijn moeder heeft me namelijk goede seksuele voorlichting gegeven.” Ondertussen ontbrandt er een felle discussie over een stelling die Van Bodegom in de groep gooit: “Als je coke gebruikt ben je een junk.” Klopt, vindt Patrick. Mo denkt er genuanceerder over. “Je bent pas een junk als je geld steelt om aan coke te komen. Als je genoeg geld hebt om te snuiven, hoef je ook niet te jatten.” Van Bodegom kijkt de discussie aan en mengt zich er af en toe in om uit te leggen wat de gevolgen van cokegebruik zijn.

Condoom

Waar komt het woord condoom vandaan? Welke godfather overleed aan syfilis? De vragen worden gretig beantwoord en telkens als ze dubbel gooien, poneren Broeks en Van Bodegom een stelling waar ze soms fel over discussiëren. Wat vind je minder leuk aan blowen, vraagt Broeks als

er twee vijven op tafel liggen. “Dat ze soms aan je kunnen zien dat je hebt geblowd”, bemoeit zich een van de rokers met het spel. “Dat is balen, want dan krijg je weer een preek op school. Daarom doe

ik het wat minder als ik naar school moet. Behalve als ik een proefwerk krijg, want ik word er rustig van.”

Salima is ondertussen in gesprek met Van Bodegom over ghb. “Dat heeft iemand wel eens in m'n drankje gedaan”, bekent ze. “Ik wist niet wat het was. Ik voelde me net zo'n marsmannetje op de wc. Ik heb toen met m'n smartphone opgezocht wat 't was. Bleek het dus ghb te zijn. Nou, ik was zo boos, ik heb die goser direct een sleutel in z'n hand gestoken.”

Broeks speelt ondertussen verder met de anderen. ●

De effectiviteit van Highscore

foto Leon Knoops

“Onze veldwerkers ontmoeten in de gevangenis steeds vaker jongere gebruikers, zeg maar mensen van 18 tot 35 jaar. Die groep gebruikt niet alleen andere middelen, maar spreekt ook een andere taal. We zochten daarom een hulpmiddel om een gesprek met hen op gang te brengen over middelengebruik en seksualiteit. Na een aantal brainstorm-

sessies kwamen we op een soort drugstriviant. Veel gevangenen hangen tijdens het luchten namelijk maar wat rond en dat is een ideaal moment om een spel te spelen.” “We gingen eerst aan de slag met een dummy. We maakten een bord, bedachten vragen en testten het in de gevangenis. Het sloeg aan. We kregen goede feedback en besloten vervolgens het spel in productie te nemen. Het ontbrak alleen aan financiële middelen. Die vonden we uiteindelijk bij het Fonds Nuts-Ohra en het Aidsfonds. Zij stelden wel als eis dat we het spel breder zouden inzetten dan alleen in de gevangenis. Verder wilden ze dat we duidelijk maakten dat het hier om een effectieve interventie gaat.

Die effectiviteit zit hem in het effect van wat je met het spel beoogt. Dat is niet in eerste instantie een gedragsverandering. Wij zitten daar een fase voor. Het spel wil middelengebruik en seksueel gedrag bespreekbaar maken. In dat gesprek kun je aftasten hoever iemand staat in het veranderingsproces. Het maakt namelijk nogal verschil of iemand zich niet bewust is van de relatie tussen middelengebruik en seksualiteit of dat iemand beseft dat vrijen zonder condoom niet goed is, maar niet weet wat hij daar precies mee moet. Beide antwoorden bieden een opening om in gesprek te raken. Met behulp van motiverende gespreksvoering kunnen onze veldwerkers samen met de persoon het eigen gedrag en eventuele veranderingswensen en mogelijkheden bespreken en met de juiste interventies de gebruiker verder op weg helpen”

Jeannot Schmidt, projectleider trainingen

“Een sfeer waarin je **openlijk met elkaar praat**”

Zestig mensen bezochten 26 november de Miniconferentie 2010 van Mainline. Een gesprek met Projectleider Trainingen Jeannot Schmidt. “Mainline kijkt met een redelijk open blik naar het veld.”

“De miniconferentie biedt deelnemers de mogelijkheid informatie uit te wisselen en hun werkpraktijk te toetsen aan die van anderen.”

“We dragen geen boodschap uit, maar laten mensen zelf nadenken”, vertelt Schmidt. “Een van de onderwerpen van de conferentie was ‘hals- en liesshotters’. Een gebruiker vertelde zijn eigen verhaal. Dat was best wel heftig. Vervolgens vertelde een verslavingsarts over de risico’s van deze manier van shotten. Zij had een hele stellige mening. Zij vond dat iemand die in zijn lies shotte niet tot een gebruikruimte mocht worden toegelaten. Die twee uiteenlopende visies zorgden voor een levendige en vruchtbare discussie in de zaal waar iedereen zijn of haar voordeel mee kon doen.”

“Hetzelfde gold voor het verhaal dat twee vrouwen vertelden over hun alcoholgebruikruimte in Eindhoven”, vervolgt Schmidt. “Zij hanteerden daar een strak regime. Ze fouilleerden de gebruikers, lieten ze gezamenlijk tanden poetsen en gezamenlijk de pyjama aantrekken. Structuur voerde de boventoon. Zij kregen vervolgens de hele zaal over zich heen. Zo ga je toch niet met mensen om! Na de conferentie zochten we ze op in Eindhoven. Daar vertelden ze ons dat ze erg blij waren met de reacties uit de zaal. Het had hen geholpen hun eigen aanpak nog eens te bekijken. En ze waren ook van plan andere gebruikruimten te bezoeken.”

Helikopterview

Mainline organiseert deze miniconferenties nu vier jaar. Mainline kijkt dan met een helikopterview naar middelengebruik en signaleert nieuwe ontwikkelingen. Verder biedt ze deelnemers de mogelijkheid informatie uit te wisselen en hun werkpraktijk te toetsen aan die van anderen. Die aanpak stellen ze op prijs. De miniconferentie is bedoeld voor hulpverleners in gebruikruimten en in de laagdrempelige opvang, maar steeds meer mensen bezoeken de conferentie. Dat varieert van verpleegkundigen in de methadonverstrekking tot mensen op managementniveau. Verder bezoeken ook medewerkers van RIBW’s en het

foto Martijn de Vries

• Jeannot Schmidt (rechts): “We laten de mensen zelf nadenken.”

Leger des Heils de conferentie. Inhoudelijk is de conferentie van een goed niveau. De miniconferentie is dan ook officieel geaccrediteerd voor het Kwaliteitsregister van V&VN (Verpleegkundigen en Verzorgenden Nederland). Deelnemers ontvangen een certificaat.

Leerproces

“Er is een sfeer waarin je openlijk met elkaar kunt praten”, verklaart Schmidt het succes. “Voor velen is het werk een voortdurend leerproces. We doen het wel zo, maar is er geen andere methode? Kunnen we het niet beter en hoe kunnen we het beter aanpakken? Daarnaast leidt de conferentie ook tot concrete initiatieven. Zo kwam in 2006 uit de zaal de vraag wanneer er een centraal distributiekanaal zou komen voor de spuitomruil. Ik zei daartoe bereid te zijn, maar vroeg of een apotheker in de zaal mee wilde werken. Dat was het geval en een jaar later presenteerden we de centrale distributie ‘Safe Shop’. Een ander voorbeeld. In 2009 presenteerden we de placemat over spuiten waarop de vraag kwam of we niets iets dergelijks konden maken voor het basen. Dat was immers wijdverbreid onder de gebruikers. We gingen aan de slag en op de conferentie van 2010 konden we de basemat en het cokeboek presenteren.” ●

‘Bewustzijn draagt bij aan verbetering’

“Mijn drive is iets te betekenen voor mensen met een lage ‘aibaarheidsfactor’ die zich bevinden in een moeilijke positie”, vertelt Frans Douw. Het was een van de redenen waarom hij voor Mainline afreisde naar Georgië. Mainline organiseerde daar in het kader van het Matra-programma een ontmoeting tussen justitiewerkers uit Nederland en Georgië. Ze wisselden informatie uit over de behandeling en mogelijkheden van gebruikers in het Georgische rechtssysteem.

“Harm Reduction begint voor deze gevangenen met basale medische zorg, voldoende frisse lucht en voedsel.”

“We bezochten Georgië met mensen vanuit de gehele justitieketen. Dat wil zeggen rechters, politiemensen, officieren van justitie en mensen vanuit het gevangeniswezen, zoals ik.”, vertelt Douw. Daar sprak hij over de behandeling van gedetineerde gebruikers. “Doel was om van gedachten te wisselen met collega’s. Zij moeten daar namelijk in principe net als wij een afweging maken tussen het uitoefenen van repressie en het bieden van voldoende zorg.”

Menselijk

“Harm Reduction begint voor deze gevangenen met basale medische zorg, voldoende frisse lucht en voedsel. Verder moet er een enigszins menselijk detentieklimaat zijn. Het politieke en maatschappelijke klimaat in Georgië biedt hiervoor nog geen ruimte. Daarom was het belangrijk dat we konden praten over de vraag hoe je zorg kan bieden zonder de opdracht uit het oog te verliezen om gevangenen op te sluiten, cq te straffen.”

“De gesprekken verliepen goed. Dat kwam deels omdat ik Georgië al een aantal malen had bezocht en de meeste gevangenisdirecteuren kende. Maar het kwam ook omdat wij collega’s zijn. Als collega begrijpen ik de afwegingen die ze daar moet maken, waardoor we makkelijker met in gesprek komen dan bijvoorbeeld iemand van een ngo.”

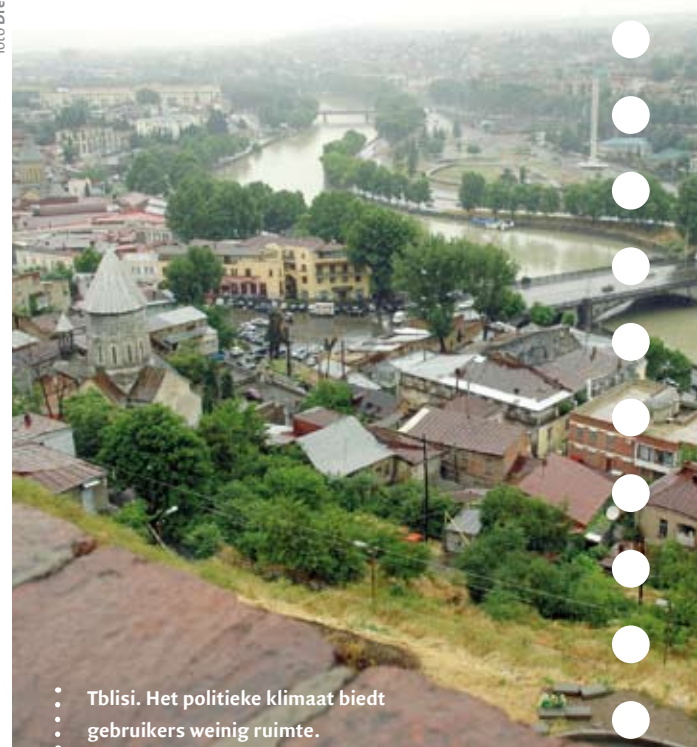
“Ik ging mijn collega’s niet vertellen: ‘In Nederland doen wij het geweldig en nu moeten jullie dat ook zo gaan doen’. In plaats daarvan legde ik hen dilemma’s

voor waarmee ik zelf in Nederland te maken had. Welke adviezen hadden zij? Op die manier kwam ik vanzelf in gesprek over mogelijkheden om goede zorg te bieden zonder iets af te doen aan het gegeven van de opsluiting. Bijvoorbeeld aan verslaafden die ziek, uitgeput en verwaarloosd in de gevangenis komen.”

Politieke steun

“Om meer ruimte voor harm reduction te maken zal er op alle niveaus politiek steun moeten komen voor een andere aanpak. Een gevangenisdirecteur reageert, net als elke ambtenaar, naar gelang zijn opdracht en de ruimte die hij krijgt om zaken te verbeteren. Want de wil is er wel. Mijn Georgische collega’s spraken zeker in persoonlijke gesprekken het verlangen uit om meer te kunnen betekenen voor individuele gedetineerden en hun families. Het is echter ook evident dat de ruimte daarvoor buitengewoon gering is. Maar bewustzijn op dit niveau draagt naar mijn overtuiging, op termijn bij aan verbeteringen.” ●

foto Dreamstime

● Tbilisi. Het politieke klimaat biedt gebruikers weinig ruimte.

Winstgevend ondernemen met groente, leer en labradors

Groente telen, tassen maken, labradors fokken. De bezigheden op de vijf boerderijen van Nai Zindagi in Pakistan zijn zeer divers. Maar alles bij elkaar zorgen ze wel voor zodanige inkomsten dat gebruikers er van kunnen leven en in de toekomst zelf de detox kunnen financieren. De plaatsvervangend ambassadeur van Nederland, David Kuijper, bezocht Nai Zindagi in november 2010.

Bloemkool, sla, okra, bittere meloen. Het ene gewas groeit beter dan het andere. Maar waarom? Om antwoord op deze vraag te krijgen, organiseerde Mainline in 2010 een uitwisseling tussen Nai Zindagi en PTC+, een praktijktrainer op het ge-

bied van plant, dier en techniek. PTC+ onderzocht de gehele keten in de landbouwprojecten van Nai Zindagi. Wat kan er in de keten van zaai tot verkoop veranderen om de opbrengst te verhogen? Waarom groeide het ene gewas wel en het

andere niet? Waarom was het ene gewas wel gevoelig voor insecten en het andere niet? Het bezoek resulteerde in bijstelling van het productieproces en was zo succesvol dat PCT+, Mainline en Nai Zindagi de samenwerking voortzetten omdat Nai Zindagi in totaal vijf boerderijen heeft.

Financiering

Tegenslag was er ook in 2010. De Pakistaanse overheid besloot namelijk om het outreachend werken niet langer te financieren. Als gevolg hiervan kwam het principe van *continuüm of care* onder druk te staan. Mainline en Nai Zindagi blijven in partnerschap naar oplossingen zoeken

Ontwikkelingssamenwerking

Mainline nodigde in november 2010 plaatsvervangend ambassadeur van Nederland in Pakistan David Kuijper uit om de boerderijen van Nai Zindagi te bezoeken. Ontwikkelingssamenwerking financiert immers een deel van het project en Kuijper heeft dat onderwerp in zijn portefeuille. Kuijper sprak zijn bewondering uit voor de winstgevendheid van de onderneming: "Het project is een goed voorbeeld hoe ontwikkelingsgeld kan fungeren als katalysator voor het opzetten van duurzame en winstgevende bedrijven." Volgens Kuijper vervult het project tevens een belangrijke functie in de strijd tegen extremisme. "Gebruikers zijn makkelijk te rekruteren door extremistische organisaties. Door het bieden van een duidelijk en beter alternatief, is Nai Zindagi een belangrijk tegenwicht in de strijd tegen radicalisering en extremisme."

Nai Zindagi begon in 1990 met het idee om boerderijen op te zetten voor gebruikers en mensen die hiv-positief zijn. Nu twintig jaar later staan er, mede dankzij de rol die Mainline speelde, vijf boerderijen in Pakistan en dient het project als voorbeeld voor veel andere Aziatische landen. ●

Wat kan er in de keten van zaai tot verkoop veranderen om de opbrengst te verhogen?

Indonesië, seks en karaoke

Laras. Zo heet de organisatie die in Indonesië vrouwen ondersteunt die in karaokebars zingen en daarnaast geld verdienen als prostituee. Mainline ondersteunt Laras. Afgelopen jaar verzette de organisatie vooral veel werk in het opzetten van een goede structuur, het inzetten van hiv-testen en het opzetten van een project in het kader van continuüm of care.

foto Dreamstime

• De Indonesische gezondheidszorg
• concentreert zich in de grote steden.

De naam 'Club Love' verradt dat zingen niet het enige vertier is wat de karaokebars in Indonesië bieden. Vooral de grote bars buiten de steden opereren ook als bordeel. De vrouwen die hier als zangeres werken, verdienen bijna allemaal bij als sekswerker. Een deel van hen gebruikt drugs en/of is besmet met hiv. Probleem is dat zij veelal geen toegang hebben tot de reguliere gezondheidszorg omdat deze

zich concentreert in de steden en er een groot maatschappelijk taboe rust op prostitutie en op druggebruik.

Zelf

Laras neemt het voor deze vrouwen op en wordt sinds 2009 ondersteund door Mainline. Dat gebeurt vanuit de filosofie dat de organisaties zelf hun plannen ontwikkelen en Mainline hen ondersteunt bij

de uitvoering en het contact leggen met andere organisaties.

Volgens Patrick O'Gorman, betrokken bij de Aziatische activiteiten van Mainline, ontplooidde Laras activiteiten op drie terreinen. Ten eerste werd de organisatie verder opgebouwd. O'Gorman: "Zo introduceerde Laras QuickBooks wat leidde tot een transparante boekhouding en waarmee ze de impact van haar activiteiten kan meten."

Wat betreft die diensten, boekte Laras ook forse vooruitgang. O'Gorman: "Laras leidde zes medewerkers op tot VCT (Voluntary HIV Antibody Counseling and Testing - red.) en introduceerde snelle hiv-testen. Dit maakte de weg vrij om vrouwen snel door te verwijzen naar overheidsdiensten voor verdere behandeling."

Pakistan

Begin 2010 bezochten medewerkers van Laras Nai Zindagi in Pakistan. Nai Zindagi werkt met steun van Mainline onder andere aan een project waar mensen die drugs gebruikten zelf een boerderij runnen volgens het principe van 'Continuüm of Care'. Het project mag niet afhankelijk van subsidie worden, maar moet zichzelf financieren.

Laras startte in 2010 met een soortgelijk project in Oost-Kalimantan. In het kader van ditzelfde project bezocht Laras het project Mysore in India dat zich heeft gespecialiseerd in eigendoms kwesties van sekswerkers.

Normalisering

Deze drie zaken leidde volgens O'Gorman tot een normalisering van de hulp aan de sekswerkers in de karaokedorpen. VCT's verzorgen de hiv-testen en verwijzen zo nodig door. Besmette vrouwen die niet meer als sekswerker aan de slag kunnen, kunnen waarschijnlijk al in 2011 terecht op het project in Oost-Kalimantan. ●

Mainline in cijfers

Veldwerkers brengen het beleid en de visie van Mainline in praktijk. Zij spreken met gebruikers en hulpverleners over toepasbare strategieën voor harm reduction. Ze deden dat in 2010 maar liefst 2446 maal. Waar en wanneer dat nodig is. Of dat nu een gevangenis is in Amsterdam, een gebruikruimte in Heerlen of een tippelzone in Nijmegen.

Geslacht

Man	1951	79,8%
Vrouw	495	20,2%
Totaal	2446	100,0%

Wijze van gebruik

Intraveneus	142	5,8%
Ex intraveneus	349	14,3%
Non intraveneus	1096	44,8%
Onbekend	859	35,1%
Totaal	2446	100,0%

Door veldwerk bezochte steden

Alkmaar	30	1,2%
Almere	15	0,6%
Almelo	13	0,5%
Amsterdam	949	38,8%
Amsterdam Bijlmer	193	7,9%
Apeldoorn	99	4,0%
Arnhem	67	2,7%
Breda	16	0,7%
Den Haag	107	4,4%
Den Helder	13	0,5%
Deventer	16	0,7%
Dordrecht	20	0,8%
Eindhoven	61	2,5%
Enschede	41	1,7%
Groningen	105	4,3%
Gouda	23	0,9%
Haarlem	15	0,6%
Heerlen	79	3,2%
Hoorn	15	0,6%
Leeuwarden	35	1,4%
Leiden	24	1,0%
Maasticht	42	1,7%
Nijmegen	95	3,9%
Purmerend	4	0,2%
Rotterdam	133	5,4%
Sittard	40	1,6%
Tilburg	12	0,5%
Utrecht	48	2,0%
Venlo	64	2,6%
Vlissingen	27	1,1%
Zaandam	19	0,8%
Zwolle	26	1,1%
Totaal	2446	100,0%

Leeftijd

25 m	98	4,0%
25 p	592	24,2%
40 p	1178	48,2%
50 p	497	20,3%
60 p	81	20,3%
Totaal	2446	100,0%

Tippelzone

Ja	85	3,5%
Nee	2361	96,5%
Totaal	2446	100,0%

Gespreksonderwerpen

Drugs	2318	94,8%
Gezondheid	2154	88,1%
Harm reduction	2107	86,1%
Infectieziekten	1524	61,3%
Soa en seks	693	28,3%
Huisvesting etc	858	35,1%
Psycho/sociaal	1409	57,6%

Prostitutie

Ja	136	5,6%
Incidenteel	21	0,9%
Nee	1311	53,6%
Ex prostituee	45	1,8%
Onbekend	933	38,1%
Totaal	2446	100,0%

Plaats contactlegging

Straat, dealadres	154	6,3%
Detentie	244	10,0%
(periverie) Drugshulpverlening	430	17,5%
Opvang (inloop, sociaal pension)	1085	44,3%
Bus	450	18,4%
Andere	83	3,4%
Totaal	2446	100,0%

Middelen

Snuifcoke	121	4,9%
Basecoke	1506	61,6%
Heroïne	1020	41,7%
Methadon	1441	58,9%
Speed/amfetamine	139	5,7%
Benzo's	326	13,3%
Alcohol	879	35,9%
XTC	98	4,0%
Cannabis	594	24,3%
GHB	56	2,3%
Overige	34	1,1%
Totaal	6416	262,3%

Etniciteit

Nederlands	1489	60,9%
Westers	160	6,5%
Surinaams/antiliaans	394	16,1%
Noord afrikaans	213	8,7%
Oost europa	125	5,1%
Andere	64	2,6%
Onbekend	1	0,0%
Totaal	2446	100,0%

Foto Leon Knoops

12	BERTOLT BRECHT	TOON & RENATE	19.30 - 20.00	HS
13	DORDRECHT Bijlmer - 7 van Rijck Taan + Leona + Toon	INGA + GOS + RENATE	09.00	LVW
14	BEIRUT	ALLEN	14.00 - 15.00	IHRG
15	AMSTERDAM CENTER BY LAMER + BIAO	ALLEN JOOST + BET JOOST	14.00 - 15.00	AVW
16	HAARLEM	JOOST + RENATE	09.30 - 12.30	VW
16	BERTOLT BRECHT - 1ste	ESTHER + ...	09.00 - 12.30	HS
17	GRONINGEN LOELWAAREN (SCAB)	TONI + RENATE FRANCOIS	09.00	LVW
18	LEIDEN ATZAN + BERT BRECHT	TONI + RENATE FRANCOIS + RENATE	09.15 - 11.00	LVW
19	ALMERE (OCC)	LONNIE + RENATE	09.00 - 11.00	LVW
20	D'HAAS Ziekhuus/Amst	Toon + Lonnie	09.00	LVW + b
21	BERTOLT BRECHT	... + ...	19.30 - 21.30	HS
22	ALKMAAR	... + ...	09.00	LVW
23	UTRECHT	... + ...	...	...

‘Ik durf het bijna niet te vragen’

Bepaalde groepen mannen die seks hebben met mannen (MSM) gebruiken veelvuldig middelen die weer van invloed zijn op de seksuele risico's die ze nemen. Met dat probleem klopte Mainline in 2008 aan bij Schorer. Samen onderzochten ze de problemen, de groep en de risico's. Mainline zette een trainingsmodule op die hulpverleners handvaten bood om met de doelgroep te praten over middelengebruik en veiliger seksueel contact.

Uiteindelijk doel hiervan was een verandering van het gedrag bij de mannen zodat ze de risico's zouden beperken.

Mainline ontwikkelde in 2010 een training met de volgende onderdelen:

- Middelengebruik. De erotiserende werking van middelen en het effect van middelen op het besluitvormingsproces;
- Samenhang tussen hiv en hepatitis C;

- Interventies op het gebied van risicogedrag;
- Counselingvaardigheden.

De trainingsmodule werd in 2010 voor het eerst toegepast op het verpleegkundig symposium van SOA-AIDS. De inhoud werd daar opgezet als 'teaser' voor de workshop 'Ik durf het bijna niet te vragen'. De training zal in 2011 worden gegeven aan verpleegkundigen en consulenten van de GGD's in heel Nederland. ●

Hiv-preventie als mensenrecht

Er komt een permanent comité voor hiv en harm reduction in Azië. Dit was de belangrijkste uitkomst van de jaarlijkse bijeenkomst van Response Beyond Borders (RBB) die in 2010 werd gehouden van 21 tot en met 23 januari in Bangkok.

RBB is een beweging die beleidsmakers en politici in Azië stimuleert om mee te denken over harm reduction en Aziatische oplossingen zoekt voor Aziatische drugsproblemen. Mainline werkt met deze organisatie samen om te bespreken tegen welke problemen gebruikers aanlopen en helder te krijgen wat lokale instanties kunnen doen.

Een van de activiteiten van RBB is de jaarlijkse conferentie die in 2010 250 deelnemers trok. Zij bespraken daar de oorzaak en gevolgen van hiv en besloten uiteindelijk een permanent comité in het leven te roepen dat zich met deze problematiek gaat bezig houden. Doel was het opzetten van lobbyactiviteiten om beleidsmatige en wettelijke veranderingen in gang te zetten en een dialoog op gang te brengen met gebruikers met hiv. ●

Nuchtere seks

“Sommige mensen kunnen na een tijdje geen leuke seks meer hebben zonder alcohol of drugs”, staat op de site www.sense.info. “Ze durven zich beter te laten gaan, kunnen langer doorgaan of betere orgasmen krijgen. ‘Nuchtere’ seks vinden ze dan maar saai en soms raken ze afhankelijk van de drugs om nog opgewonden te kunnen worden.” Sense is een informatieve website over seks voor jongeren. Zij vinden hier informatie over seksualiteit, maar ook over verliefdheid, relaties, liefde en alles wat daarbij komt kijken. De site is een initiatief van het ministerie van VWS en is ontwikkeld door SOA-AIDS Nederland en de Rutgers-WPF, GGD-Nederland, het RIVM en ZON-MW. Een van de aspecten die bij seks en jongeren een rol speelt, is het gebruik van alcohol en drugs. Maar hoe maak je dat nu bespreekbaar? Sense vroeg Mainline om raad en die produceerde uiteindelijk de tekst ‘Seks, alcohol en drugs’ voor de website. Hier staat in het kort wat de effecten van middelen op seks zijn, wat de risico's zijn en hoe je het leuk kan houden. ●

Mainline in euro's

Balans

per 31 december 2010

	2010	2009
Materiele vaste activa	35.589	38.783
Debiteuren	25.224	328
Te ontvangen van donoren	25.237	16.688
Te ontvangen van anderen	11.119	52.514
<i>Subtotaal</i>	<i>97.169</i>	<i>108.313</i>
<i>Kas, bank en equivalenten</i>	<i>321.684</i>	<i>853.491</i>
Totale bezittingen	418.853	961.804
Contiuniteitsreserve	64.067	77.289
Reserves speciale doelen	110.000	126.000
<i>Totale reserves</i>	<i>174.067</i>	<i>203.289</i>
Lange termijn subsidie verplichtingen	71.951	562.975
Overige schulden	172.835	195.540
<i>Totale schulden</i>	<i>244.786</i>	<i>758.515</i>
Totale schulden	418.853	961.804

Winst- en verliesrekening

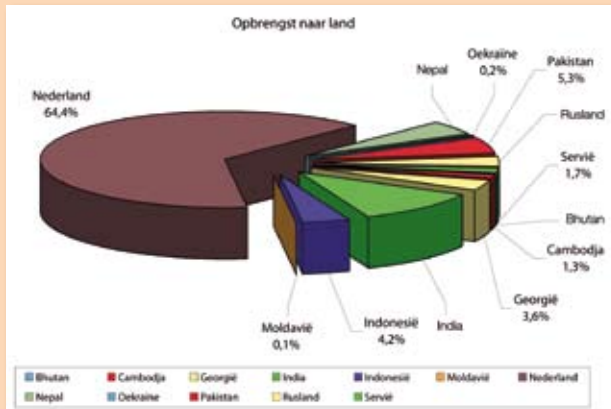
31 december 2010

	2010	2009
Subsidiebaten	2.376.347	2.721.385
Overige inkomsten	48.625	0
Totale inkomsten	2.424.972	2.721.385
Direkte projectkosten	1.577.854	1.878.598
Doorbelaste projectkosten	846.192	851.804
<i>Subtotaal uitgaven aan doelen</i>	<i>2.424.046</i>	<i>2.730.402</i>
Kosten management en beheer	876.340	822.025
Doorbelaste projectkosten	-846.192	-851.804
<i>Subtotaal uitgaven aan management en beheer</i>	<i>30.148</i>	<i>-29.779</i>
Totale uitgaven	2.454.194	2.700.623
Saldo inkomsten en uitgaven	-29.222	20.762
<i>Allocatie van resultaat 2009 en 2008</i>		
Contiuniteitsreserve	-13.222	-20.238
Special doelen reserve	-16.000	41.000
Totale allocatie van resultaat 2010 en 2009	-29.222	20.762

Opbrengst naar land

Nederland	1.246.592	veld	356.925
		train/onderzoek	199.502
		mat ontw	197.694
		partner	492.471
Oekraïne	4.826	partner	4.826
Servie	33.374	partner	33.374
Bhutan	2.650	partner	2.650
Georgië	70.000	partner	70.000
Moldavië	2.000	partner	2.000
Rusland	61.118	partner	61.118
Cambodja	26.038	partner	26.038
India	210.720	partner	210.720
Pakistan	102.763	partner	102.763
Indonesië	80.389	partner	80.389
Nepal	94.887	partner	94.887
	1935357		1.935.357

Opbrengst naar land

“Je moet de diepte in gaan”

“Het verbaast me telkens weer hoe sommige mensen zich staande weten te houden.” Vijf jaar werkt Leon Knoops inmiddels als veldwerker bij Mainline. Naast affiniteit met de doelgroep, is de hypocrisie van de samenleving zijn grote drijfveer.

foto Martijn de Vries

Leon Knoops: “Ik kan me verschrikkelijk kwaad maken om de hypocrisie van de samenleving.”

“Het is telkens een uitdaging om het gesprek in te gaan. Je moet de diepte in gaan, maar niet te persoonlijk worden.”

“Warm eten, overnachten, wassen, bellen. Ik had altijd te maken met mensen die wat van me wilden. Dat was bij AMOC, de organisatie voor buitenlandse en dakloze gebruikers. Daar werkte ik als medewerker van de inloop en de gebruikersruimte. Telkens moest ik inschatten of de wensen van de gebruikers terecht waren. Dat was heel intensief.”

“Toen kreeg ik een telefoontje van Mainline. Of ik als veldwerker aan de slag wilde. Dat wilde ik wel. Het werken met deze groep spreekt me enorm aan, maar bij AMOC was het te intensief. Met veldwerk zou ik meer afstand houden en ook andere taken krijgen, zoals voorlichting en redactiewerk.”

Sympathie

“Ik voel veel sympathie voor deze groep, maar het is wel mijn werk. Een gebruiker nodigde me pas uit om samen naar de film te gaan. Dat doe ik niet. Het gebeurt wel eens dat ik over de Wallen loop en iemand

mij roept. ‘Hé Mainline’, zo noemen ze ons. Ik groet terug, maar loop wel door. Ook als ze me bijvoorbeeld vragen naar zeeffjes. Dan vertel ik dat ik vrij ben. Je moet je privacy waarborgen.”

“Zwaar vind ik dit werk niet. Vijf dagen werken bij de Belastingdienst, dat is pas zwaar. Ik heb een afwisselende en avontuurlijke baan. Ik kom op allerlei plekken en verbaast me telkens weer hoe sommige mensen zich staande weten te houden. Zo’n tippelzone is een fascinerende plek. Natuurlijk word je niet vrolijk van hetgeen je om je heen ziet, maar het is knap dat vrouwen daar weten te overleven.”

Zwanger

“Natuurlijk maak je ook schokkende dingen mee. Zoals een meisje die ik vier jaar terug voor het eerst sprak. Ze was toen 21. Misbruikt sinds haar derde, aan de heroïne sinds haar elfde en sinds haar veertiende op de baan. De drugs helpt haar de pijn verdragen, zegt ze. Onlangs kwam ik haar weer tegen. Zes maanden zwanger. Een nog onvolwassen meid die nog steeds gebruikt en dolgraag haar kindje wil houden. Dat is best wel emotioneel.”

“Het is telkens een uitdaging om het gesprek in te gaan. Je moet de diepte in gaan, maar niet te persoonlijk worden. We sturen mensen niet, maar proberen ze met motiverende gespreksvoering te helpen. En je hoeft geen afgestudeerd psycholoog te zijn om mensen te begrijpen. Levenservaring helpt ook. Toen ik eind jaren negentig naar Amsterdam verhuisde, zag ik dierbaren wegvallen als gevolg van aids. Dat neem je mee, zorgt dat je met een ‘open mind’ in het leven staat.”

Fitness

Voordat ik bij AMOC kwam, werkte ik als fitnessinstructeur. Deed zelf mee aan danceparty’s, waar veel werd gebruikt. Ik zag gebruikers toen als mensen die zelf verantwoordelijk zijn voor hun gebruik, die zelf de keuze maakten.

Op een gegeven moment had ik genoeg van de fitnesswereld en ging ik op reis. In Australië ontmoette ik toen een vriend die zei dat werken voor AMOC iets voor mij was. Sindsdien kijk ik anders tegen gebruikers aan. Mensen hebben hun eigen redenen om te gebruiken en wij geven ze opties en kracht om hun eigen keuzen te kunnen maken. En ik kan me verschrikkelijk kwaad maken om de hypocrisie van onze samenleving die alcohol gewoon vindt maar gebruikers veroordeelt omdat ze een ander middel gebruiken.” ●

‘Wow, wat die **allemaal** heeft meegemaakt’

“Mainline lees ik al jaren. Die krijg ik hier thuisgestuurd, naar het Domushuis. Daar woon ik nu alweer zes jaar, sinds 2004. Sommige mensen bladeren het blad alleen door om te kijken of er bekenden in staan, maar ik lees het altijd van A tot Z. Ik kijk er echt naar uit. Er staan gewoon goede verhalen in.

En je krijgt veel bruikbare informatie. Vooral de levensverhalen vind ik hartstikke interessant. Soms herken je er wat in, andere keren denk je ‘Wow, wat die allemaal heeft meegemaakt.’ Iedereen heeft zijn eigen sores, maar we zijn op veel punten gelijk. Dat

vind ik nog het belangrijkste aan de Mainline. Je leest dat je niet de enige gebruiker met problemen bent. Ik mis overigens wel een soort brievenrubriek. Het zou mooi zijn als gebruikers elke keer een vraag mogen stellen en dat anderen die vragen weer beantwoorden.

Ik ben nu helemaal happy. Na jaren op straat, heb ik eindelijk de rust en de regelmaat van een dak boven m’n hoofd. Ik kijk vanaf mijn balkon wel uit op de rechtbank en het incassokantoor, maar daar heb ik gelukkig niks meer mee te maken. En Theo, mijn beste vriend, mijn vriend voor het leven,

woont hier ook. Wij laten ons niet uit elkaar halen. Als het Domushuis uit moeten, gaan we samen. Desnoods gaan we samen weer de straat op. We hebben elkaar nodig als yin en yang. Theo heeft een hele strenge opvoeding gehad, ik een zeer vrije. Samen zijn we de gulden middenweg.

Op dit moment zit ik in een heroïne-project en gebruik ik ook nog methadon. Verder heb ik hiv en hepatitis C. Ik vind het goed dat je daarover kunt lezen in Mainline. Niet zo zeer voor mezelf, maar juist voor mensen die het niet hebben. Dan schrikken ze niet meer zo als ik zeg dat ik het wel heb.” ●